

**Málovics György**

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Ökológiai Közgazdaságtan Intézet

# Az Egyetemi Közösségi Szerepvállalás (EKSZ) terjedését akadályozó tényezők – az EKSZ mint a nemzetközi akadémiai kapitalizmussal összeférhetetlen megközelítés?

*Bár az elmúlt évtizedekben az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ) egyre inkább társadalmi-politikai elvárásként jelenik meg az egyetemek irányában, mégsem mondhatjuk, hogy az EKSZ az akadémiai szférán belül érdemben terjedne. Tanulmányomban ezen ellentmondásból kiindulva, egy 2023 és 2024 során lefolytatott kvalitatív, félig strukturált egyéni mélyinterjúkon alapuló kutatás alapján azt vizsgálom, hogy milyen tényezők magyarázzák az EKSZ alacsony elterjedtségét hazai kontextusban.*

## Bevezetés – az egyetemi közösségi szerepvállalás koncepciójáról

Az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ) során az egyetemek egyetemen kívüli szereplőkkel működnek együtt olyan módon, hogy az, ha eltérő módon is, de mindegyik félnek kölcsönösen hasznos, és gazdagítja az egyetemek tevékenységeit (Benneworth, 2018a, 2018b). Lévén az EKSZ egy „kifelé forduló” tevékenység, azt szokás az egyetemi harmadik misszió részeként értelmezni (Benneworth, 2018b). Mindemellett markáns különbség tehető a harmadik misszió domináns gyakorlati megvalósulása és szakirodalmi értelmezése (Gál és Ptaček, 2011) és az EKSZ közt: az előbbi üzleti-gazdasági fókuszával ellentétben utóbbi ugyanis jellemzően kifejezetten a társadalom gyengébb, kirekesztett, erőforrás-hiányos csoportjaira fókuszál, az EKSZ e csoportokkal és az ő érdekükben történő együttműködést jelent (Málovics és mtsai, 2022a).

Az EKSZ, valamint az egyéb rokon koncepciók – egyetemi társadalmi felelősségvállalás (*university social responsibility*), egyetemi fenntarthatóság (*university sustainability*) – és ezek harmadik misszióhoz fűződő viszonyával hazai szerzők is foglalkoznak (Reisinger és Dános, 2022; Sitku, 2023). A vonatkozó hazai kutatások a fenti koncepciók (tevékenység-halmazok) vonatkozásában leginkább az egyetemi társadalmi felelősségvállalás koncepciójához kapcsolódnak, ezen belül is kvantitatív tartalomelemzést alkalmazva azt vizsgálják, hogy a hazai egyetemek e vonatkozásban mit szerepeltetnek

szervezeti dokumentumaikban (Dános, 2021), valamint mit kommunikálnak magukról honlapjukon (Reisinger és Dános, 2021a, 2021b), illetve online sajtótermékeken keresztül (Reisinger és Dános, 2022). Az EKSZ koncepcióját fókuszba helyező hazai tanulmányok többsége egyazon szakmai műhelyhez kapcsolódik, s leginkább egy adott hazai felsőoktatási intézmény egyes gyakorlatait tárgyalja, elemzi az EKSZ által kínált fogalmi keretben (Kökuti és mtsai, 2022; Bacsa-Bán és András, 2022; Nagy és Rajcsányi-Molnár, 2022; Balázs és mtsai, 2020, 2021). Emellett megjelenik a hazai szakirodalomban néhány, egy másik hazai intézmény gyakorlatához kapcsolódó, esettanulmány jellegű elemzés (Juhász és mtsai, 2021; Málóvics és mtsai, 2022a, 2022b). Jelen kutatás az első, amely a marginalizált nem-akadémiai szereplők és az akadémiai szféra szereplői közt a két konvencionális egyetemi misszióhoz (oktatás, kutatás) kapcsolódó tevékenységeken keresztül hidat építő hazai kezdeményezéseket igyekszik széleskörűen feltárni és elemezni.

Az 1980-as évek óta terjedő ún. számonkérhetőségi agenda (*accountability agenda*) eredményeképpen az elmúlt évtizedekben az egyetemeknek bizonyítaniuk kell társadalmi hasznosságukat, amelynek egyik lehetséges területe és politikai színtér által is egyre inkább elvárt eszköze lehet az EKSZ (Goddard és mtsai, 2016; Király és Géring, 2021, Kempton 2019; Kempton és mtsai, 2021), amelynek vonatkozásában európai kutatási projektek keretében már egy intézményi szintű tervezési keretet is kidolgoztak a téma vezető európai kutatói (Farnell és mtsai, 2021). Mégis, az EKSZ a legtöbb esetben az akadémiai szférában, ha megvalósul egyáltalán, sporadikus jellegű, egy-egy személyhez, kisebb szervezeti egységhez kapcsolódik, és jellemzően önkéntes (pénzügyileg/ teljesítményértékelésben nem ellentételezett) jellegű (Benneworth és Osborne, 2013). Azaz, a fokozódó elvárások ellenére elterjedtsége kifejezetten alacsony fokú, és számos kihívással terhelt (Kempton, 2016). A kutatás megkezdése előtt a vonatkozó hazai szakirodalom fentebb bemutatott jellemzőiből („mindösszesen” egy-két műhely tevékenységéhez kapcsolódóan lelhetők fel publikációk, amelyek ezen intézmények vonatkozó gyakorlatait taglalják esettanulmány-jelleggel) azzal a feltételezéssel éltem, hogy az EKSZ hazai elterjedtsége szintén alacsony – amelyet a kutatás bizonyos értelemben igazolt is (Málóvics, 2024a).

Tanulmányomban ezen ellentmondásból kiindulva a következő kérdésre keresem a választ: *Milyen tényezők magyarázzák az EKSZ alacsony elterjedtségét hazai kontextusban?* Kutatási kérdésem megválaszolásának empirikus alapját egy 2023 és 2024 során lefolytatott kvalitatív, feltáró jellegű, félig strukturált egyéni mélyinterjúkon alapuló kutatás képezi, melynek célja az EKSZ hazai helyzetének feltérképezése, megértése volt. Ennek megfelelően e kutatás nem pusztán az EKSZ terjedését akadályozó tényezőkre vonatkozott, hanem az ezt támogató tényezőkre (Málóvics & Wahyuni, 2024), az EKSZ társadalmi hatásaira (Málóvics, 2024b), illetve az oktatáshoz és kutatáshoz kapcsolódó hazai EKSZ-tevékenységek konkrét megvalósulási formáira (Málóvics, 2024a). Azaz a teljes kutatási anyag jelen publikációnál tematikusan lényegesen szélesebb fókuszú, és több, egymástól tematikusan és tartalmilag érdemben különböző tudományos folyóiratcikk formájában került publikálásra. Ennek oka, hogy az egyben történő publikálás jócskán szétfeszítette volna az egy adott tudományos folyóiratcikk vonatkozásában fennálló, tudományos folyóiratokra jellemző terjedelmi korlátokat és tartalmi kereteket.

Tanulmányomban először röviden bemutatom a szakirodalom által az EKSZ hangsúlyos egyetemi misszióvá válását gátló tényezőként azonosított folyamatokat, mielőtt rátérek saját primer kutatásom módszertanára és eredményeire. Tanulmányaimat következtetéseimmel zárom.

### Az EKSZ terjedését/hangsúlyos egyetemi misszióvá válását gátló tényezők

Az EKSZ-t annak alacsony elterjedtsége okán egyes szerzők egyenesen stratégiaileg periférikus, „hamupipőke misszióként” vagy „árva misszióként” emlegetik (Benneworth, 2018b), amely a jelenlegi, missziókkal és feladatokkal túlterhelt felsőoktatási intézmények esetében jellemzően háttérbe szorul.

Az EKSZ terjedése (vagy ennek hiánya) többszintű kormányzás (*multilevel governance*) eredménye, ezt a nemzetek feletti (EU, OECD) és nemzeti (szak)politikák éppúgy befolyásolják, mint az egyetemi alkalmazottak. Az EKSZ-t kormányzati szinten szavakban (a retorika szintjén) sokkal erősebben támogatják, mint anyagilag (Goddard és mtsai, 2016): egy-egy kivételtől eltekintve hiányzik a finanszírozói szándék annak kapcsán, hogy a közösségi szerepvállalás a többi egyetemi misszióhoz hasonló léptékben valósuljon meg.

Ennek egyik *strukturális okát* Hazelkorn (2016a, 2018) a tudás társadalmi szerepének átalakulásából vezeti le. Paradox módon éppen az a folyamat, ami az EKSZ újrafelfedezéséhez vezetett, eredményezi azt, hogy napjainkra egy igencsak rangsorközpontú, világszínvonal-orientációval jellemezhető globális akadémiai (felsőoktatási, egyetemi) környezet jött létre. A tudásra immár az egyéni és nemzeti versenyképesség és sikeresség fő zálogaként tekintünk (instrumentális értékét elsősorban ebben látjuk), az egyetemek pedig globális versenyt folytatnak a tehetségekért (és természetesen az ezzel összefüggő jövedelemért), és mára a szociális gazdaság szereplőiből a termelő gazdaság részeivé, helyi/lokális intézményekből nemzetközi szinten versengő „vállalatokká” váltak. Az oktatás pedig nemzetközi kereskedelembe bekerülő szolgáltatássá válik, kialakul a nemzetek feletti akadémiai kapitalizmus.

Az egyetemeknek ebben a kontextusban fontos kiválóságuk bizonyítása, melynek eszközei egyre inkább a nemzetközi szervezetek által meghatározott kvantitatív hatékonysági indikátorok, a nagy nemzetközi (globális) egyetemi rangsorok és az ezek alapján járó „világszínvonalú” jelző, amit a legjobb 20-50-100 legmagasabbra rangsorolt egyetem jellemzői alapján definiálnak és osztogatnak. A figyelembe vett jellemzők pedig elsősorban a kutatási kiválósághoz kapcsolódnak, amit praktikusán a tudományos publikációk mennyiségével s minőségével mérnek.

E *verseny eszköz helyett célú vált* (Calhoun, 2006), és a „kiválóság” (azaz tudományos publikálásra való képesség) és a „hozzáférhetőség” (azaz a tudástermelési folyamat

*Paradox módon éppen az a folyamat, ami az EKSZ újrafelfedezéséhez vezetett, eredményezi azt, hogy napjainkra egy igencsak rangsorközpontú, világszínvonal-orientációval jellemezhető globális akadémiai (felsőoktatási, egyetemi) környezet jött létre. A tudásra immár az egyéni és nemzeti versenyképesség és sikeresség fő zálogaként tekintünk (instrumentális értékét elsősorban ebben látjuk), az egyetemek pedig globális versenyt folytatnak a tehetségekért (és természetesen az ezzel összefüggő jövedelemért), és mára a szociális gazdaság szereplőiből a termelő gazdaság részeivé, helyi/lokális intézményekből nemzetközi szinten versengő „vállalatokká” váltak. Az oktatás pedig nemzetközi kereskedelembe bekerülő szolgáltatássá válik, kialakul a nemzetek feletti akadémiai kapitalizmus.*

külső, akár marginalizált érintettek számára való hozzáférhetővé tétele) *közt egyre intenzívebb a feszültség*, előbbi az utóbbi rovására megy (utóbbira egyszerűen nem marad a rendszerben „energia”). Más terminológiával élve: a tudástermelés első és második módjának (Király és Kováts, 2022) viszonya olyan módon változik meg, hogy növekszik a tudástermelés első módjának primátusa a tudástermelés második módjához képest. Ez pedig azt eredményezi, hogy a hatalommal nem rendelkező/hangnélküli nem-akadémiai érintettek egyáltalán nem tudnak hatást gyakorolni a tudástermelés folyamatára, az ő szempontjaik e folyamatban egyáltalán nem jelennek meg.

Végül ugyanezen folyamat részeként Vallance (2016) szerint az egyetemek „*piacosítása*” (a nemzetközi verseny, a saját bevételek termelésének kényszere tandíj, pályázatok stb. révén) azt eredményezte, hogy a *közösségi alapú helyett az egyetemi finanszírozás immár vevői alapú*. Így pedig a civil/közösségi jellegű diskurzust (és elvárást) az egyetemek vonatkozásában felváltotta a piaci, munkaerő-piaci, kereskedelmi (piacosítási) jellegű diskurzus és elvárások. Így a fókusz a nemzetközi tehetségek (és pénz) vonzásán lesz, nem pedig a helyi közösségi szerepvállaláson.

E strukturális okok mellett *egyéb tényezők* is gátolhatják az egyetemi közösségi szerepvállalás érdemi terjedését. Ilyennek tekinthetők például az *akadémiai szférát jellemző domináns kultúra bizonyos elemei*:

- az egyetem mint az elit „felvilágosult találkahelye” és a marginalizált csoportok akadémiai jelenlétének ebből is fakadó hiánya (Benneworth és Osborne, 2013);
- a külső szereplőkkel folyó munka során felmerülő strukturálatlan, valós, közügyeket érintő, politikai (nyílt érték- és érdekkonfliktusokkal jellemezhető) helyzetek idegenek lehetnek a „biztonságos”, kiszámítható egyetemi környezettől és az alaptevékenységek (oktatás, kutatás) végzésének konvencionális módjától (Benneworth és Osborne, 2013);
- a közösségi szerepvállalás (pl. a nem-akadémiai szereplők kérdései mentén és érdekében folyó kutatás) ütközhet az akadémiai szabadság (autonómia) alapeszményével (Benneworth és Osborne, 2013);
- az EKSZ „*túl sok munka*” a konvencionális oktatási és kutatási megközelítésekhez képest, amire nincs idő (Goddard és mtsai, 2016), és ami túlmutat az egyetemi feladatokon (Hazelkorn, 2016b);
- a közösségi szerepvállalás sosem megfelelő tevékenység mindenki számára – nem minden egyetemi dolgozónak áll szándékában, és nem is feltétlenül mindenki „alkalmas rá”, hogy külső szereplőkkel kooperációban dolgozzon (Benneworth, 2018b); illetve
- az EKSZ során megvalósuló folyamatok ellene mennek bizonyos domináns akadémiai normáknak (pl. a frontális tantermi oktatás vagy az „objektív” kutatás dogmáinak) (Benneworth, 2018b; Levin 2012).

Végül oka még a közösségi szerepvállalás lassú terjedésének a *konceptió kvantitatív mérhetőségének hiánya*, illetve *e mérés potenciálisan ellentmondásos jellege* is. Egyfelől ugyanis az EKSZ az egyetemi teljesítményértékelési rendszerekben jellemzően nemigen jelenik meg (Hazelkorn, 2016b), amennyiben pedig teljesítményértékelési vagy finanszírozási alappá válik, fennáll a tömeges opportunistá viselkedés kockázata: befolyásos egyetemi szereplők újracsomagolják eddigi tevékenységüket „közösségi szerepvállalás”-ként anélkül, hogy azon bármit változtatnának, és a valós, érdemi közösségi szerepvállalás irányába mutatnának. Sőt, Hazelkorn (2016b) szerint a mérés akár a közösségi szerepvállalás legelkötelezettebb megvalósítóinak az érdekei és elismerése ellenében hathat, amennyiben például ők komplex, hosszabb távon hatással jelentkező, de rövid távon nem mérhető közösségi szerepvállalási tevékenységet végeznek.

## Módszertan

Kutatási kérdésem megválaszolásához induktív jellegű, *kvalitatív primer kutatást* folytattam: 2023 áprilisa és 2024 februárja közt félíg strukturált online egyéni mélyinterjúkat készítettem *EKSZ jellegű folyamatokat működtető hazai szereplőkkel* – olyan emberekkel, akik akadémiai jellegű munkájuk során nem-akadémiai szereplőkkel (civil szervezetekkel, helyi közösségekkel) működnek együtt oktatási és/vagy kutatási keretben (is), a társadalmi igazságosság és fenntarthatóság értékei mentén. Így a mintába került szereplők zöme tulajdonképpen egyfajta határátlépést facilitáló aktornak (*boundary spanner*) tekinthető: olyan szereplőnek, aki mediátorként működve kapcsolatot és kooperációt épít valamilyen felsőoktatási intézmény és annak környezete közt, és ezáltal járul hozzá az egyetemi közösségi szerepvállalás terjedéséhez (Weerts és Sandmann, 2010).

A feltáró és megértő jelleg (kutatási cél) mellett azért volt fontos a téma kvalitatív megközelítése, mert – ahogyan a hazai szakirodalom korábbi bemutatásából is látszik – az EKSZ koncepciójának explicit használata hazánkban néhány kutatói csapat (műhely), illetve kutató munkásságához kapcsolódik. Így feltételeztem (s az empirikus kutatás ezt igazolta is), hogy az EKSZ konkrét megvalósulási (gyakorlati) formái kapcsán releváns tudással és tapasztalattal rendelkező hazai akadémiai szereplők esetében sem feltétlenül jellemző magának az EKSZ koncepciójának az ismerete és használata, és így hiányzik a közös nyelvezet abban az értelemben, hogy az egyes vonatkozó koncepciók alatt ugyanazt értené(n)k. Ez kvantitatív kutatás esetében komoly módszertani akadályt jelentett volna, kvalitatív (egyéni mélyinterjú) szituációban azonban könnyen kialakítható volt interjúalanyaimmal a téma vonatkozásában a közös megértés.

A feltáró kutatási cél következtében az EKSZ fogalmát nem korlátoztam/szűkítettem be – interjúalanyaimat az interjú során a (nem vállalati) nem-akadémiai szereplőkkel a társadalmi igazságosság és/vagy fenntarthatóság értékei/céljai érdekében történő együttműködéseikről kérdeztem, és ezen együttműködések/kapcsolódások vonatkozásában minden információt relevánsként kezeltem az interjúkészítési folyamat során.

A kutatás során *hólabda mintavételt* alkalmaztam, 38 interjút folytattam le, összesen 42 személlyel (két interjú két-két fő, egyen pedig három fő vett részt). Interjúalanyaim zöme az akadémiai szférában (elsősorban valamely hazai egyetemen) dolgozik, míg néhány interjúalany az akadémiai szférán kívül folytat EKSZ-jellegű együttműködések, leginkább civil szervezeti keretek közt. Az online interjúkról szó szerinti leirat készült. A leiratokat Nvivo szoftver segítségével elemeztem, induktív módon jártam el, s a szövegből kiemelkedő (in vivo) kódokat határoztam meg s rendeztem ezeket kategóriákba. Mind a megkérdezettek anonimitásának, mind pedig az elemzés minőségének a biztosítása érdekében az elemzés első változatát interjúalanyaim számára e-mailben elküldtem, s lehetőségük volt visszacsatolni annak vonatkozásában, hogy a rájuk vonatkozó részek (pl. idézetek) helytálló-e (jól értettem, értelmeztem-e mondandójukat), illetve közölhető-e (az általuk javasolt változtatással vagy anélkül). Amennyiben interjúalanyaim változtatást kértek, ezt minden esetben teljesítettem – jelen publikáció tartalma már ezt az állapotot tükrözi.

A mintavétel kapcsán fontos még hangsúlyozni két tényezőt, lévén ezek hatással vannak az eredményekre (kijelölve például a kutatás korlátait). Először is, a mintavételi eljárásból fakadóan szinte kizárólag olyan interjúalanyokat értem el, akik határátlépést facilitáló aktorként akadémiai jelleggel oktatnak és/vagy kutatnak is (vagy az akadémiai szféra részeként, esetenként azon kívül), és így a külső szereplőkkel való együttműködés során közvetlenül oktatási és/vagy kutatási folyamatokhoz kapcsolódnak. Azaz az EKSZ és első két misszió interjúalanyaim tevékenységei során jellemzően szervesen összekapcsolódik. Ez azt is jelenti, hogy potenciálisan számos, az egyetemeket a környezetükkel

más módon összekapcsoló (és az EKSZ-be akár potenciálisan bele is érhető) folyamat kimaradt a kutatásból. Ilyenek lehetnek például az oktatástól és kutatástól független, egyetemek/egyetemi szereplők által szervezett jótékonyági akciók (pl. adománygyűjtések), vagy éppen az egyes, egyetemi szervezeten belül működő klinikák kapcsolatai a betegek különböző érdekvédelmi szervezeteivel.

Másodszer, az akadémiai szférában dolgozó interjúalanyok jellemzően kutatóegyetemen/tudományegyetemen dolgoznak, olyan egyetemeken, amelyek azonosságutadata, stratégiai célkitűzése a világversenybe való bekapcsolódás – így nézőpontjuk is az ilyen intézményekben tapasztalható viszonyokat tükrözi. Magán, illetve egyházi felsőoktatási intézmények nem kerültek a mintába – ennek oka egészen egyszerűen az, hogy a hálóba mintavétel során nem érkezett ilyen intézményekben dolgozó interjúalanyokra vonatkozó ajánlás. A megkérdezettek által azonosított akadályozó tényezők vonatkozásában tendenciózus különbséget az állami kutatóintézetben, illetve állami vagy alapítványi egyetemeken dolgozó interjúalanyok által elmondottakban nem tapasztaltam.

Ahogy az a megkérdezettek néhány főbb jellemzőjét tartalmazó mellékletből is látszik, a megkérdezettek intézményi és szakmai háttere diverz: „segítő szakmák” (fogatékosságtudomány, szociális munka) kapcsán oktató és kutató emberek ugyanúgy a mintába kerültek, mint építészmérnöki vagy közgazdaságtudományi képzésben, pedagógusképzésben vagy éppen művészeti képzésben részt vevő (oktató/kutató) szereplők. Az intézményi szakmai háttér kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy egyes megkérdezettek vonatkozásában a táblázatban szereplő információ az elsődleges elköteleződésre (munkahelyre) vonatkozik, sokan emellett más szerepekkel és identitással is rendelkeznek (pl. egyetemi oktató-kutatók sok esetben civil szervezetben is aktívan tevékenykednek).

### Az EKSZ bevezetését és terjedését akadályozó tényezők

Jelen részben az empirikus kutatás során azonosított, az EKSZ terjedését akadályozó tényezőket mutatom be, diszkusszív/elemező – a vonatkozó szakirodalmi eredményekre reflektáló – jelleggel. A teljes rész tartalma (szövege) az interjúk eredményein alapul, a szövegközi hivatkozások ilyen értelemben nem a szöveg tartalmi forrásai, csupán a diszkusszív/reflexív elemzést szolgálják. Az eredményeket helyenként interjúalanyaimtól származó, az adott jelenség vonatkozásában tipikusnak tekinthető idézetekkel szemléltetem.

*Szélesebb (nemzetközi, globális) társadalmi folyamatokból,  
struktúrákból fakadó tényezők*

Számos interjúalany megfogalmazta, hogy a társadalmi igazságosság és fenntarthatóság értékei mentén zajló, együttműködés- és társadalmihatás-orientált EKSZ jellegű működés bizonyos értelemben *ontológiai szinten összeférhetetlen magával a versenyalapú társadalommal*, amelynek működési logikáját képezi le gyakorlatilag az egyetemi és tudományos szféra. A versenyalapú társadalomnak (és kutatásfinanszírozásnak) sem a működési logikája, sem pedig az időtávja nincs összhangban a mély/érdemi EKSZ logikájával és időtávjával – az ehhez szükséges kapcsolódások kialakításához, elmélyítéséhez, a potenciálisan hosszú távon jelentkező érdemi társadalmi változások megalapozásához szükséges működési módokkal és időtávval. Ráadásul, míg az EKSZ sokszor kisebb léptékű, elmélyült közös munkát és kapcsolódásokat igényelne, addig a *növekedés kényszere* alól az akadémiai szféra sem húzza/húzhatja ki magát napjainkban.

„Ez ugye ebbe a nagyon felgyorsított világba nem fér bele. Itt is egy ilyen speedy science kell, mint ahogy az egész világ ilyen, nagyon gyorsan, versenyezve, minél előbb, rövid távon eredményeket felmutatva, új gyógyszer, új társadalmi megoldás, új tudás. Pillanatok alatt... Magyarul csak oda akarok kilyukadni, hogy ez a fajta jelen intézményrendszer, ez hogyha komolyan akarná a társadalmi hatásokat is beépíteni, akkor le kéne lassulnia...” (akadémiai szférát elhagyó, nem akadémiai kutatószervezeti vezető, kutató)

Interjúalanyaim perspektívája tehát megerősíti és kiegészíti azon szerzők (Hazelkorn, 2016a, 2018; Calhoun, 2006; Vallance, 2016) eredményeit, akik szerint az EKSZ nehezen fér össze napjaink versenyalapú transznacionális akadémiai kapitalizmusával. Nem túlzás azt állítani: e két koncepció közt ontológiai jellegű a feszültség – míg a versenyközpontú megközelítés értelmében a társadalmak (létezés) célja a produktivitás, növekedés, anyagi jólét, addig az EKSZ ezzel ellentétben a társadalmi igazságosság és fenntarthatóság céljait és az ezek érdekében történő együttműködést hangsúlyozza s kívánja elérni.

A verseny ideája oly erősen áthatja az akadémiai szférát, hogy előfordul, hogy még a marginalizált érintettekkel közösen és az ő érdekükben zajló, együttműködő jellegű tevékenységeket/folyamatokat is „versenyeztetik” – van olyan intézmény, ahol az (egyébként igen progresszív) EKSZ jellegű kurzusok oktatói egymással versenyeznek annak kapcsán, hogy adott félévben ki indíthatja el saját kezdeményezését (EKSZ jellegű kurzusát).

A fentiekhez szorosan kapcsolódó az a – fentebb tárgyalt – szakirodalomban is bemutatott tény, hogy az akadémiai szférában a „hatás” és „siker” napjainkban egyre inkább a nemzetközi Q1/D1-es publikációk gyártásaként kerül operacionalizálásra, míg az EKSZ az ilyen jellegű publikációk készítését támogató folyamatokhoz képest fundamentálisan eltérő célokat és működési módokat jelent.

A fenti ontológiai jellegű feszültség számos, az akadémiai és az EKSZ kapcsán partnerként megjelenő szférák közti különbség forrása. Ilyen például a használt nyelvezetek közti különbség, az érdekek/érdeklődések közti különbség, vagy éppen az együttműködéstől elvárt eredmények közti különbség (ha ez utóbbi az EKSZ-résztevők belső motivációinak vonatkozásában nem is jelenik meg, az akadémiai szereplőkre nehezedő egyre erőteljesebb akadémiai-intézményi – publikációs – nyomás mindenképpen eredményez ilyet).

Bár egyes hazai és nemzetközi pályázatok támogató környezetet teremthetnek az EKSZ jellegű kezdeményezések elterjedéséhez, összességében a – versenyalapú társadalom megvalósulásának egy újabb aspektusaként is értelmezhető – *projektalapú működés* komoly akadályozó tényezőként jelenik meg az EKSZ jellegű kezdeményezések vonatkozásában. Ennek okai:

- a problémák megoldásához szükséges időtávhoz képest rövid távú projektfinanszírozás következtében meglévő folyamatos bizonytalanság a projektek folytathatóságának/fenntarthatóságának a vonatkozásában;
- a vonatkozó folyamatos – pályázással, elszámolással, beszámolóval járó – bürokratikus-adminisztratív terhek (tranzakciós költségek);
- a több helyre (intézmény, finanszírozó) való megfelelés kényszere;
- kifejezetten egyes pályázatok túlbürokratizált jellege;
- az EKSZ jellegű munka kapcsán meglévő, alacsonyabb fokú/mértékű akadémiai kontroll következtében inherensen következő „bizonytalanságok” – például az együttműködő folyamatok realitása (közös döntések, megvalósítási folyamat közbeni változtatások), illetve a pályázati rendszerek elvárásai (precízen előre eltervezett és leírt kutatási folyamat) közti különbségek.

Ezek amellet, hogy bizonytalanságot szülnék, a valódi/érdemi munkától veszik el az időt, ellene hatnak a hosszú távú, elmélyült, kooperatív munkának.

„Ha kifutott a pályázat, akkor megszűnik az érdeklődés. Nyilván nem az érdeklődés szűnik meg, hanem más kutatási projekt felé elkerül. Tehát, hogy ez a nagyon projektszemléletű dolog, ez szerintem korlát a gyümölcsöző kapcsolatnak [...]. Ugye itt egyre több a 10-20 éves projekt. Ami arról szól, hogy egy kora gyerekkori beavatkozás az mondjuk a felnőttkori életkeresetben, vagy a kriminalisztikai hatásokban hogyan nyilvánul meg. Hát ennek nincs megteremtve a feltételrendszere, hogy egy ilyen hosszú távú projektbe be lehessen fogni, mert a teljes finanszírozás az rövid távon ösztönöz.” (fővárosi kutatóintézet kutatója, politikai tanácsadó)

### *Hazai társadalmi-politikai folyamatok*

Egyes interjúalanyok szerint egyes  *hazai társadalmi-kulturális folyamatok* sem támogatják az EKSZ-jellegű együttműködések terjedését, ezekre bizonyos értelemben *nincsen társadalmi igény*, lévén:

- a többség számára a periférián élők helyzete, problémái láthatatlanok, azokról nem tudnak, azokkal nem foglalkoznak;
- bizonyos periferezált társadalmi csoportok esetében a magyar társadalom kifejezetten xenofób (ld. még Kende és Kerekó 2020), amit ráadásul a magyar állam (jelenlegi magyar kormány) saját hatalmi-politikai érdekei mentén kihasznál, egyúttal tovább is gerjesztve azt (ld. pl. Udvarhelyi, 2014);
- a hazai civil szféra Budapest kivételével nemzetközi összehasonlításban is gyenge, különösen hiányoznak hazánkban a transzformatív jellegű civil kezdeményezések;
- a hazai szakértői-szakupolitikai réteg nem együttműködő, hanem top-down módon, saját tudását és nézőpontját felsőbbrendűnek véelve viszonyul a periferezált csoportokhoz;
- az egyetemekkel szemben a kifelé fordulás, a társadalmi felelősségvállalás nem jelenik meg igényként a magyar társadalomban;
- adott ügy mentén működő szervezetek közt gyakori a kölcsönös hatalomféltés, ami csökkenti az együttműködési hajlandóságot; illetve
- az egyetemi szereplőkre a helyi közösségek, civil szervezetek gyakran olyan szakértőként tekintenek, akik majd megmondják, nekik mit kell tenniük boldogulásuk érdekében, megfigyelhető egyfajta szakértői „*csodavárás*”, ami szintén hátráltatja a közös gondolkodást és cselekvést.

Számos interjúalany szerint akadályozza az EKSZ hazai terjedését a  *hazai politikai kultúra* számos jellemzője. Bár az  *illiberális átalakulás* (Grzebalska és Pető, 2020) eredményeképpen  *egyre autoriterebbé váló állam, amely az alapítványi modell bevezetésével a hazai egyetemi szféra vonatkozásában is növelte közvetlen befolyását* (Kováts és mtsai, 2024; Eltető és Martin, 2024), közvetlenül nem feltétlenül szól bele abba, hogy az akadémiai szférában dolgozók kikkel együtt, milyen módszertannal és milyen témák mentén dolgozzanak, gazdasági kényszereket egyesek szerint igenis alkalmaz a lojalitási elvárás nem teljesítése esetén – ennek egyik ékes példája az alapítványi és nem alapítványi egyetemek közti bérkülönbségek ügye –, hasonlóan ahhoz, amit a civil szektorban megfigyelhetünk (Gerő és mtsai, 2023). A lojalitás fokának állami/kormányzati megítélése pedig nem független attól, hogy akadémiai szereplők együtt dolgoznak-e olyan társadalmi szereplőkkel (kisebbségekkel), akiket állami/kormányzati szintről és szándékból stigmatizálnak. Márpedig sok potenciális EKSZ partner ilyen kisebbségnek

tekinthető a szakirodalom alapján, legyen szó hajléktalan embertársainkról (Udvarhelyi, 2014), menedékkérőkről (Kallius és mtsai, 2016), roma emberekről (Bartha és mtsai, 2020), vagy éppen az LGBTQ közösségről (Sipos és Bagyura, 2024).

„...őszintén szólva, azért én gyakran tartok attól, hogy mikor fogják az egészezt azt mondani, hogy na, ebből aztán elég, merthogy ugye ez nem nagyon illeszkedik abba a propagandába, ami így az országos politikából árad felénk. Hogy hogy is élünk. Tehát én ezt nem tudom alátámasztani az én saját tapasztalataimmal meg ezekkel a munkákkal. Tehát ez nehéz... Tehát az, hogy időnként ilyen hecckampanyok indulnak a hajléktalanok ellen, az számomra felháborító. Márpedig ez így az országos politika számlájára írható. Nem tudom, amíg ez nem változik, addig nagyon nehéz szerintem bármit tenni ebben az ügyben. És örülök neki, hogy egyelőre engem hagynak csinálni ezt, és próbálok tovább vinni, amíg lehet.” (vidéki tudományegyetem, oktató-kutató)

Emellett a hazai többségi társadalomhoz hasonlóan a *politikai szféra szereplőinek* nagy része is *teljes tudatlanságban* él a periférikus helyzetben lévők problémái, élete kapcsán, s ebből fakadóan (is) nem is törődik e kérdéssel. Egyes vélemények szerint hazánkban a *képviselői demokrácia* strukturálisan képtelen az alulról jövő kezdeményezések és javaslatok (beleértve ebbe az EKSZ-i együttműködésekben kiemelkedő kezdeményezéseket és javaslatokat) kezelésére.

Kifejezetten sokan és hosszan beszéltek arról, hogy hazánkban *hiányzik a tudomány és politika közti átjárás (science-policy interface)*, azaz a politikai szféra nem hasznosítja a tudományban keletkezett eredményeket, kivéve, ha azok közvetlenül szolgálják érdekét/hatalmát – amely meglátás egyébként tökéletesen egybevág például Luhmann funkcionális társadalomelméletének vonatkozó üzenetével (ld. pl. Lange-Schimank, 2004). A perifériszt szereplőkkel közösen létrehozott és velük kapcsolatos tudás pedig jellemzően nem a politikai érdek/hatalmat közvetlenül és rövidtávon szolgáló tudáselemek, lévén a politika pont e problémák elrejtésében érdekelt. Ebből kifolyólag tendenciózusan nem valósul meg a tudományos eredményeken is alapuló szakpolitikai döntéshozatal, ami az akadémiai szereplők esetén a társadalmi szerepvállalás ellenében hathat. Van, aki szerint hazánkban van e tekintetben különbség az országos és helyi szint közt (az országos szint teljes „zártágával” szemben a helyi szint nyitottabb a helyi kutatási eredményekre), más szerint ilyen különbség nem létezik, a politika ilyen jellegű érdektelensége általános jelenség, sőt, van, aki szerint ez nem specifikusan hazai, hanem inkább nemzetközi tendencia. Egyesek szerint e tendenciák oka a magyar államnak a főként az elmúlt bő évtizedben bekövetkezett autoriter fordulata, mások itt inkább hosszabb távú folytonosságot látnak.

Végül megjelent még egy-egy interjúalany esetében a *felsőoktatásba eljutó fiatal felnőttek összetételének és élethelyzetének a megváltozása* (a felsőoktatásba bekerülő fiatalok készségeinek változása; sok tehetséges hallgató meg sem jelenik a magyar felsőoktatásban, lévén külföldön tanul tovább; az egyetem melletti munkavállalás alapvetően meghatározza az egyetemi létet) mint az EKSZ jellegű kezdeményezéseket gátló tényező.

#### *Az EKSZ jellegéből fakadó akadályozó tényezők*

Szintén az EKSZ jellegű együttműködések terjedése ellenében hat, hogy az *EKSZ-i tevékenységek hatásai nehezen mérhetők* az indikátorokkal, sokkal könnyebben leképezhető konvencionális missziós tevékenységekhez képest. Ez érinti azt is, hogy előbbieket *lényegesen bonyolultabb feladat az akadémiai teljesítményértékelési rendszer részévé tenni* – ez ugyanis a sekély jellegű, jól indikátorozható EKSZ-tevékenységek elterjedését

támogathatná a mélyebb, hatásosabb folyamatokkal szemben, ahogyan ez a szakirodalom által is dokumentált (Hazelkorn, 2016b).

„De hogy nagyon tartok attól, hogyha ez valahogy így szabályszerűsítve lesz, elvárás-ként lesz megfogalmazva, belekerül a teljesítményértékelésbe, akkor veszik el a lényege. Tulajdonképpen van ez a félelem, hogy itt most énnekem rossz, hogy ez nem a teljesítményértékelés része, de ha az lenne, akkor meg az ügynek lenne nagyon rossz. És hogy ezt hogyan tudjuk megoldani vagy feloldani, vagy ezzel a kettővel együtt létezni, hogy ez jó, de ne legyen elvárás, hogy legyen értékelve, de ne üresedjen ki? Erre még így nem látok megoldást.” (fővárosi tudományegyetem, oktató-kutató)

Emellett, a hagyományos oktatási-kutatási folyamatokhoz képest az *EKSZ jellegű együttműködéseknek nagyon komoly az idő- és energiaigénye* (ld. még Goddard és mtsai, 2016; Hazelkorn, 2016b).

„Tényleg nagyon sok munka van ezzel, hogyha csak arra gondolunk, hogy mindig van gyűjtőmunka, hogy elutazunk vidékre, hogy dolgozni kell a csapatoknak az órán kívül is, akkor a tutorálás nem fér bele, hogy van tizenhat ember, négy csapat, nem férnek bele az órakeretekbe ezek a tutorálások. Külön alkalmakat teremtünk. Rengeteg a házi feladat ellenőrzése is, nagyon sok, nagyon gyakorlatias ez a munka, és nagyon személyes tutorálásra épül. Nagyon sok plusz munkaóra...” (fővárosi tudományegyetem, oktató-kutató)

Az EKSZ jellegű együttműködések abból a szempontból is különböznek a bevett akadémiai működéstől, hogy – ahogyan az részben a szakirodalom által is dokumentált (Benneworth és Osborne, 2013) – *a kutató/oktató konvencionális kényelmes akadémiai pozíciója megváltozik:*

- a marginalizált csoportokkal folyó együttműködési folyamatok valós tétellel bírnak, ami önmagában is felelősséget ró a résztvevőkre;
- e felelősséghez fel kell nőni, ami – különösen, ha az együttműködés hallgatói részvételt is érint – egyáltalán történik meg automatikusan;
- e folyamatokban a kutatói kontroll mértéke alacsonyabb a konvencionális kutatásokhoz képest;
- a kutató laikusokhoz képest felsőbbrendű és „politikailag semleges” szakértői pozícióját kihívások érhetik;
- a siker útja lényegesen rögzesebb, amennyiben a tudományos mellett a társadalmi hatás is inherens sikerkritérium e folyamatokban – azaz nagyobb az esély a siker telenségre;
- e folyamatok, amennyiben társadalmi hatásosságot is szeretnének felmutatni, sokkal komplexebbé válnak, sokkal többféle tudást, készséget, tevékenységet igényelnek;
- a „terepen” az ilyen jellegű folyamatok során az együttműködő-beavatkozó akadémiai fél számos kihívással találkozhatja szembe magát, úgymint:
  - a közösségen belüli érdek- és értékkonfliktusokból, hierarchiából, stigmából és ajtónállókból fakadó kihívások, amelyek akár az együttműködés egészét is veszélyeztethetik;
  - a projektelvárások (finanszírozói/intézményi elvárások) és a közösségi igények közti antagonisztikus különbségek;
  - a „fehér középosztálybeli” akadémiai szereplők és a (marginalizált) partnerek folyamattal kapcsolatos elvárásai közti mély különbségek;

- a „fehér középosztálybeli” akadémiai szereplők és a marginalizált partnerek kommunikációs normái közti mély különbségek; vagy
- egyes partnerközösségek megszűnése/folyamatból való kilépése.

„...nekem is hiányzik, hidd el, ez az én elefántcsonttornyom. Könyveim, az előadások, ez a nyugalmam nagyon hiányzik néha, tényleg. De hát az van, hogyha az ember belevágott, akkor a felelősség ott van.” (akadémiai szférát elhagyó, vidéken civil szervezetben dolgozó kutató)

„Amikor az ember már csinálja, akkor nagyon vérpezsdítő csinálni, és tényleg rengeteg tudást talál, ugyanakkor hatalmas munka összeszervezni, tehát ez menedzsmentoldalról kihívás. A kommunikációs oldalról kihívás, viszont teljesen más. Egy megkeresési e-mail, vagy egy válasz e-mail, vagy egy közös megegyezés megírása, az is nagyon nagy energia. A jogi háttér biztosítása is nagyon nehéz, hogyha dizájn vagy technológia oldalról is kell biztosítani valamit, meg pláne ha szabadalmak, végtelenségig probléma.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató)

*A hazai akadémiai szféra működéséből fakadó,  
az EKSZ elterjedését akadályozó tényezők*

Nagyon sok interjúalany említette, hogy az EKSZ terjedésének egyik fő akadálya, hogy az *akadémiai szféra szervezetei feladataikhoz képest alulfinanszírozottak*, a szervezetek és az ezekben dolgozó *kollégák túlterheltek*, ehhez képest pedig különösen *magas az EKSZ jellegű együttműködések idő- és energiaigénye* – nem pusztán az oktatók, hanem a partnerek részéről is, utóbbit pedig az akadémiai szféra egyáltalán nem díjazza (mondjuk anyagi értelemben).

„...nálunknál jobb sorsú egyetemeken, vagy jobb sorsú területeken a világban, ott ez sokkal – ha tetszik, professzionálisabban – intézményesülve, sokkal hosszabb előkészítés folyamán, sokkal több pénzből. Vagy egyáltalán pénzből, bocsánat, így kéne mondani. Egyáltalán pénzmozgással valósul meg... Tehát ezeket a projekteket, azért ezt a fajta hozzáállást, ezt a fajta nyitást, programszínességet, mert ez mind energiát igényel. Elutazni, megszervezni, lebonyolítani. Sokkal bonyolultabb, mint azt mondani, gyerekek, tervezzünk, idén most, nem tudom, minden második kerületbe.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató)

Komoly – és persze nem feltétlenül kizárólag EKSZ-specifikus – problémaként éli meg sok interjúalany a *nagy hazai egyetemeken tapasztalható bürokráciát*. Sokakat ez arra késztet, hogy civil együttműködéseiket meg se próbálják az egyetemhez (mint munkahelyükhöz) kötni.

„tehát, hogy én most látom, amikor kijöttem az Egyetemről, még nem volt ekkora, pedig már akkor is nyakig úszunk a bürokráciában. Ami ma van, az nem emberi. Merthogy egyszerűen elviszi az energiát, nem csak a tanítástól, ami elképesztő dolog, hanem eszünkbe nem jut ilyenbe bekapcsolódni.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató)

Az, hogy az EKSZ-t az akadémiai szférában dolgozók kényelmetlenségként, nehézségként élik meg (ld. fentebb) a konvencionális akadémiai működési módokhoz képest, szorosan összefügg az akadémiai szféra egyes kulturális jellemzőivel. Ilyen jellemzők:

- az EKSZ jellegű oktatási és kutatási módszerekkel kapcsolatos akadémiai szocializáció és egyáltalán a vonatkozó tudás hiánya (például a részvételi/együttműködő oktatási és kutatási módszerek vonatkozásában), és ehhez kapcsolódóan a tudástanulás jelenségeinek konzervatív (az egyoldalú, elméleti-jellegű tantermi tudásátadás primátusában hívő) megközelítése (ld. még Benneworth, 2018b; Levin, 2012);
- az akadémiai szférára jellemző explicit vagy implicit elefántcsonttorony-szerepértelmezés (azaz, hogy az oktató-kutató feladata nem a problémák megoldásában való szerepvállalás, hanem azok kapcsán tudástermelés és tudásátadás) – azaz az EKSZ jellegű tevékenységek kívül esnek az akadémiai szféra dolgozóinak saját munkájukra vonatkozó oktatói-kutatói szerepértelmezésén (ld. még Hazelkorn, 2016b);
- az akadémiai oktatók-kutatók saját (tudományos jellegű) tudásuk vonatkozásában gyakran megfigyelhető felsőbbrendűségi attitűdje, és az ebből fakadó top-down szemléletmód és oktatói-kutatói részvétel vonatkozásában fennálló szelektációs mechanizmusok (például az „iskolázatlan” vagy fogyatékkal élő emberek kutatói/oktatói alkalmasságának megkérdőjelezése);
- az alapvetően (a hazai tudománypolitikára is jellemző) pozitivista, értéksemleges tudományfelfogás és ezzel összefüggésben a szűk diszciplináris normák mentén értelmezett „módszertani szigor”-értelmezés, amely sokszor ellene hat a valós, mély kapcsolódások kialakításának, de beszűkíti az EKSZ jelleggel dolgozó kutatók hazai publikációs lehetőségeit is;
- a konvencionálisan az akadémiai szféra által partnernek tekintett szervezetek köre (politikai döntéshozók, vállalatok – általában jelentős társadalmi hatalommal bíró szereplők) sokkal inkább az „elit”, mint a periferezált társadalmi csoportok (ld. még Benneworth és Osborne, 2013);
- az akadémiai előmenetelt is alapvetően befolyásoló diszciplináris széttagoltság, amely nem támogatja sem az interdiszciplináris munkát, sem pedig a problémaközpontú kutatási megközelítéseket; illetve
- az EKSZ kapcsán is felmerülő haszonelvű megközelítésmód.

„És képzeld el, hogy például mondjuk az egyetemen, mindenki emberileg, tehát így a saját határait feszegető szinten segített, de például azt mondták, hogy várjak egy kicsit, hogy az intézménybe a gyerekeket behozzuk, mert mit fognak szólni a mi hallgatóink, hogyha itt ilyen virtigli cigánygyerekek nagy csapatban jönnek? [...] Tehát, hogy valahogy én azt tapasztalom, hogy még ha az emberi jó szándék, az mindig megvan az ilyen fajta tevékenységeket illetően – mondjuk –, így intézményileg nem kompatibilis valahogy a működésmód azzal, hogy mondjuk egy ilyen érdeklődést, egy ilyen tereptapasztalatot így integrálni tudjunk a hagyományos üzemmenetbe.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató)

A fentiekből is fakadóan volt olyan vélemény is, hogy a hazai akadémiai szférában dolgozók döntő része „gyáva” – bár tisztában vannak vele, hogy mennyire igazságtalan (fenntarthatatlan) folyamatok zajlanak napjainkban hazánkban (és azon kívül), akadémiai pozíciójuk és ebből fakadó kényelmük megőrzése fontosabb számukra, mint az e folyamatok ellenében való érdemi fellépés.

„Hát, én gyávanak tartom egyértelműen. Ezt mondjuk ki. Azt gondolom, hogy nagyon sokan élnek abban, hogy ez egy presztízs és ez egy oké. És akkor mondjuk, nem tudom, megírja egy nemzetközi folyóiratba a véleményét, vagy a kutatását,

akkor abból szakpolitika lesz. Na, most azért legyünk őszinték, 10 éve nem lett egyetlen kutatásból sem szakpolitika a szociális szférában. És nagyon sokszor azt érzem, hogy a különböző ilyen tanácsadói pozíciókba azért ők belemennek, a kollégáim. Én nagyon azt érzem, hogy nincs, nincs bátorság. Nincs bátorság megszólalni, és inkább kiszolgálják az egész rendszert, és azt mondják, hogy nekem a családom a fontosabb, meg a havi betevő. És akkor egy ilyen külön világot képez. Ezért. Ennyi.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató)

Komoly korlátozó tényezőként merült fel sok interjúalany részéről az EKSZ jellegű együttműködések vonatkozásában az, hogy jelenleg hazánkban *az akadémiai előmenetel kizárólag a publikációs teljesítménytől függ*, ami így nagyban meghatározza a szférában dolgozók anyagi pozícióját is. És még ha az akadémiai teljesítményértékelésben összességében a publikációs szempontokon túli más szempontok meg is jelennek, *az EKSZ a teljesítményértékelési rendszerekből gyakorlatilag teljesen kimarad, továbbá az EKSZ jellegű kezdeményezésekre az akadémiai szféra forrásokat egy-egy kivételtől eltekintve érdemben nem allokál*.

„Plusz még talán hozzátenném az ilyen elmúlt években kialakuló teljesítményértékelési rendszereket, vagy átalakuló teljesítményértékelési rendszereket... ilyen nagyon átélhető volt, hogy mit tud csinálni egy ilyen szabályozói változás a kutatók mindennapjaival, egyéni stratégiáival. Tehát az, amikor jön egy pontrendszer, ami-ben... mondjuk hat pontot ér egy Q1-es publikáció, és 0,3 pontot ér egy közéleti írás, vagy egy szakértői anyag, ami arról gondolkodik, hogy hogy lehetne a kutatási eredményekkel jobb irányba vinni a társadalmat... az ugye nem abba az irányba visz, hogy te mint egyéni kutató azon gondolkodsz, hogy hogy lehet minél kevesebb növeszteni más szférákban, hanem azon tepersz, hogy hogy lehet minél kevesebb energiából egy Q1-es cikket kipróbálni minden évben, merthogy ezen fog múlni a fizetésed egy része.” (akadémiai kutatóintézetet otthagyó, civil szervezetben dolgozó kutató)

„Ugye ez a fajta háttérmunka, amit így hárman-négyen végzünk, összeülünk, tervezünk, és senki nem látja, és igazából nekünk sem jelenik meg a terhelésben, meg sehol, csak mi tudjuk.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató)

*Az egyetemi képzések jellemző felépítése, azaz, hogy ezek szemeszterekre tagolódnak, és egy-egy kurzus jellemzően egy szemeszter hosszú, szintén nem kedvez a hosszabb távú hallgatói elköteleződésnek, és így a mélyebb EKSZ-kapcsolódásoknak.*

Néhány interjúalany említette, hogy *az egyre autoriterebb államtól való intézményi és ezen keresztül személyi függés* szintén az EKSZ jellegű együttműködések ellenében hat, míg volt, aki számára ez morális kihívást jelent (lévén egy egyébként EKSZ-elvekkal szembemenő módon működő szervezetben próbál kis léptékben EKSZ jellegű kezdeményezésekkel foglalkozni).

„Amin a gondolkodásomat látod, az az, hogy nagyon érdekes módon szerintem mi sokszor nem az egyetembe ágyazottan gondolkodunk egészen magunkról, és így mondjuk az egyetemi működéssel kapcsolatosan ilyen óvatos elveink vannak, ha vannak.” (fővárosi egyetem, oktató-kutató, EKSZ-ban érintett szervezeti egység vezetője)

## Összegzés, következtetések

Kutatásomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy hazai viszonylatban mely tényezők azok, amelyek magyarázhatják az EKSZ – nemzetközi trendekhez hasonlóan vélelmezhetően hazánkban is alacsony mértékű – elterjedtségét hazai kontextusban. Feltáró jellegű, kvalitatív empirikus kutatásom alapján számos ilyen, az EKSZ terjedését akadályozó tényezőt azonosítottam, amelyek egyfelől szélesebb (nemzetközi, globális) társadalmi folyamatokból, struktúrákból; hazai társadalmi-politikai folyamatokból és jellemzőkből; az EKSZ jellegű tevékenységek egyes jellemzőiből, illetve a hazai akadémiai szféra egyes jellegzetességeiből/folyamataiból fakadnak.

E tényezők közül a nemzetközi szakirodalmi megállapítások tükrében számos nem tekinthető hazai specifikumnak. A nemzetközi szakirodalom is dokumentálja, hogy – különösen azon egyetemeken esetében, ahol célkitűzés a világversenybe való bekapcsolódás – a nemzetközi akadémiai kapitalizmus nem jelent támogató közeget az EKSZ gyakorlati megvalósítása vonatkozásában, sőt, ahogyan azt jelen kutatás feltárta, a versenyképesség-orientált társadalom és az EKSZ közt ontológiai jellegű ellentét feszül, az egyre inkább mindent átható „projektlogika” pedig az EKSZ terjedésének egyik komoly gátja. Ugyanígy számos olyan tényező jellemző az akadémiai szférára, amelyet a nemzetközi szakirodalom is azonosít az EKSZ megvalósítása ellenében ható tényezőként (az EKSZ jelentette többletterheléstől és a biztonságos akadémiai tér feladásától kezdve bizonyos domináns oktatási és kutatási gyakorlatokon és attitűdökön keresztül az akadémiai szférára konvencionálisan jellemző partneri körig). Emellett nyilvánvaló, hogy az EKSZ „mérhetetlensége” (kvalitatív indikátorokkal való érdemi leképezhetetlensége) is általános jelleggel érvényesülő tényezőként gátja az EKSZ terjedésének.

Az is látszik ugyanakkor, hogy léteznek kifejezetten hazánkra jellemző, az EKSZ terjedését hátráltató tényezők, legyen szó a hazai – állam/kormány által is ösztönzött/gerjesztett – xenofóbiáról; a tudomány eredményeinek szakpolitika általi teljes negligálásáról; vagy az akadémiai szférára jellemző, számos vonatkozó kezdeményezést végtelenül megbonyolító (azok tranzakciós költségét nagyon megnövelő) bürokráciáról.

Tekintettel a kutatás által feltárt, EKSZ-t akadályozó/gátló tényezők sokaságára, valamint ezeknek az akadémiai szféra működését alapvetően meghatározó mértékére, nem meglepő, hogy egyes interjúalanyok szerint az önkéntes tevékenységek ugyan általában széles körben elterjedtek az akadémiai munkavállalók közt, de ezek leggyakrabban elkülönülnek az akadémiai munkától, szereptől. Azok, akik EKSZ-jelleggel szeretnének működni, azok sokszor inkább elhagyják az akadémiai szférát, és más köntösben (más szférákban tevékenykedve) próbálnak szerencsét.

„Szóval, hogy ott nyilván az az intézményi kontextus, amiben ezek működnek, az most per pillanat nem annyira jó táptalaja az ilyen reformoknak, én azt érzem. Vagy hát ahhoz nagyon szerencsés együttállások kellene, hogy ilyenekkel lehessen kísérletezni. Szerintem én láttam olyan kutatókat, meg oktatókat, akik nagyon becsületesen kísérleteznek ilyenekkel, tehát ez nem igaz, hogy nulla darab ilyen irányú tapogatódzás van, de hát nagyon széllel szembe kell mennie annak, aki ilyenre adja a fejét ma Magyarországon, azt hiszem.” (akadémiai kutatóintézetet otthagyo, civil szervezetben dolgozó kutató)

Végül fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a kutatás eredményei az alkalmazott kvalitatív módszertanból fakadóan szükségszerűen nem alkalmasak a teljes sokaság vonatkozásában általánosítható megállapítások megfogalmazására. A kvalitatív módszertanból fakadóan alkalmas azonban jelen kutatás az adott jelenség idiografikus jellegű

vizsgálatára – azaz az EKSZ terjedését potenciálisan akadályozó tényezők sokaságának (összességének) feltárására és ezek működésének, hatásának mély megértésére. Megítélem szerint e célt a kutatás elérte – igaz ugyan, hogy az interjúzás során kifejezetten az EKSZ-tevékenységet folytató, határátlépést facilitáló aktorok (*boundary spanner*) nézőpontjára koncentráltam (ld. a kutatás módszertanát bemutató részt), azaz az akadémiai szférában dolgozók egy szűk körére, azonban e szűk kör az, aki vonatkozó – sokszor évtizedes – múltja (gyakorlata) következtében a témára feltehetően a legszélesebb gyakorlati rálátással rendelkezik. Mindez természetesen az elemzésbe vont intézménytípusok (hazai kutatóegyetemek/tudományegyetemek, amelyek azonosság tudata, stratégiai célkitűzése a világv versenybe való bekapcsolódás, ld. a kutatás módszertanát bemutató részt) vonatkozásában áll fenn.

### Köszönetnyilvánítás

A kutatást a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

### Irodalom

- Bacsá-Bán, A. & András, I. (2022). Technikusképzéstől a szakmaipédagógus-képzésig: USR a Dunaújvárosi Egyetemen. *Civil Szemle*, 19(4), 134–147.
- Balázs, L., Rajcsányi-Molnár, M., András, I. & Sitku, K. (2020). Társadalmi felelősségvállalás a felsőoktatásban – egy hazai jógyakorlat bemutatása. *Civil Szemle*, 17(3), 5–25.
- Balázs, L., Rajcsányi-Molnár, M., András, I. & Sitku, K. (2021). Social Responsibility and Community Engagement at a Hungarian Regional University. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 21(1), 54–63. DOI: [10.33423/jhetp.v21i1.4037](https://doi.org/10.33423/jhetp.v21i1.4037)
- Bartha, A., Boda, Z. & Szikra, D. (2020). When Populist Leaders Govern: Conceptualising Populism in Policy Making. *Politics and Governance*, 8(3), 71–81. DOI: [10.17645/pag.v8i3.2922](https://doi.org/10.17645/pag.v8i3.2922)
- Benneworth, P. (2018a). Introduction. In Benneworth, P., Culum, B., Farnell, T., Kaiser, F., Seeber, M., Šćukanec, N., Vossensteyn, H. & Westerheijden, D., *Mapping and Critical Synthesis of Current State-of-the-Art on Community Engagement in Higher Education*. Institute for the Development of Education. 9–15. <https://drive.google.com/file/d/1XZJ03MXN-Sk7h6YJctO3peG1A-Xb19IQ7/view> Utolsó letöltés: 2021. 11. 23.
- Benneworth, P. (2018b). Chapter 1: Definitions, approaches and challenges to community engagement. In Benneworth, P., Culum, B., Farnell, T., Kaiser, F., Seeber, M., Šćukanec, N., Vossensteyn, H. & Westerheijden, D. *Mapping and Critical Synthesis of Current State-of-the-Art on Community Engagement in Higher Education*. Institute for the Development of Education. 16–46. <https://drive.google.com/file/d/1XZJ03MXNSk7h6YJctO3peG1A-Xb19IQ7/view> Utolsó letöltés: 2021. 11. 23.
- Benneworth, P. & Osborne, M. (2013). Knowledge, engagement and Higher Education in Europe. In GUNI (szerk.), *Higher Education in the World 5: Knowledge, Engagement & Higher Education: Contributing to Social Change*. Palgrave Macmillan. 219–232.
- Calhoun, C. (2006). The university and the public good. *Thesis Eleven*, (84), 7–43. DOI: [10.1177/0725513606060516](https://doi.org/10.1177/0725513606060516)
- Dános, Zs. (2021). A társadalmi felelősségvállalás jelenléte a magyar állami egyetemek szervezeti dokumentumaiban. *Educatio*, 30(1), 125–134. DOI: [10.1556/2063.30.2021.1.10](https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.10)
- Éltető, A. & Martin, J. P. (2024). Captured institutions and permeated business – the longevity of Hungarian autocracy. *Post-Communist Economies*, 36(4), 482–505. DOI: [10.1080/14631377.2024.2306423](https://doi.org/10.1080/14631377.2024.2306423)
- Farnell, T., Veidemane, A. & Westerheijden, D. (2021). Piloting the TEFCE Community Engagement Toolbox at the University of Twente. In Papadimitriou, A. & Boboc, M. (szerk.), *Re-envisioning Higher Education's Public Mission*. Palgrave Macmillan. DOI: [10.1007/978-3-030-55716-4\\_10](https://doi.org/10.1007/978-3-030-55716-4_10)
- Gál, Z. & Ptaček, P. (2011). The role of mid-range universities in knowledge transfer in non-metropolitan regions in Central Eastern Europe. *European Planning Studies*, 19(9), 1669–1690. DOI: [10.1080/09654313.2011.586186](https://doi.org/10.1080/09654313.2011.586186)
- Gerő, M., Fejős, A., Kerényi, S. & Szikra, D. (2023). From Exclusion to Co-Optation: Political Opportunity Structures and Civil Society Responses in De-Democratising Hungary. *Politics and Governance*, 11(1), 16–27. DOI: [10.17645/pag.v11i1.5883](https://doi.org/10.17645/pag.v11i1.5883)

- Goddard, J., Hazelkorn, E., Kempton, L. & Vallance, P. (2016, szerk.). *The Civic University. The Policy and Leadership Challenges*. Edward Elgar. DOI: [10.4337/9781784717728](https://doi.org/10.4337/9781784717728)
- Grzebalska, W. & Pető, A. (2018). The gendered modus operandi of the illiberal transformation in Hungary and Poland. *Women's Studies International Forum*, 68, 164–172. DOI: [10.1016/j.wsif.2017.12.001](https://doi.org/10.1016/j.wsif.2017.12.001)
- Hazelkorn, E. (2016a). Contemporary Debates Part 1: Theorising Civic Engagement. In Goddard, J., Hazelkorn, E., Kempton, L. & Vallance, P. (szerk.), *The Civic University. The Policy and Leadership Challenges*. Edward Elgar. 34–64. DOI: [10.4337/9781784717728.00010](https://doi.org/10.4337/9781784717728.00010)
- Hazelkorn, E. (2016b). Contemporary debates part 2: initiatives, and governance and organisational structures. In Goddard, J., Hazelkorn, E., Kempton, L. & Vallance, P. (szerk.), *The Civic University. The Policy and Leadership Challenges*. Edward Elgar. 65–93. DOI: [10.4337/9781784717728.00011](https://doi.org/10.4337/9781784717728.00011)
- Hazelkorn, E. (2018). Reshaping the world order of higher education: The role and impact of rankings on national and global systems. *Policy Reviews in Higher Education*, 2(1), 4–31. DOI: [10.1080/23322969.2018.1424562](https://doi.org/10.1080/23322969.2018.1424562)
- Juhász, J., Málóvics, Gy. & Bajmócy, Z. (2021). Co-Creation, Reflection, and Transformation. The Social Impact of a Service-Learning Course at the University of Szeged. *Vezetéstudomány – Budapest Management Review*, 51(7), 6–17. DOI: [10.14267/VEZTUD.2021.07.02](https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.07.02)
- Kallius, A., Monterescu, D. & Rajaram, P. K. (2016). Immobilizing mobility: Border ethnography, illiberal democracy, and the politics of the “refugee crisis” in Hungary. *American Ethnologist*, 43(1), 25–37. DOI: [10.1111/amet.12260](https://doi.org/10.1111/amet.12260)
- Kempton, L. (2016). Institutional Challenges and Tensions. In Goddard, J., Hazelkorn, E., Kempton, L. & Vallance, P. (szerk.), *The Civic University*. 281–297. Edward Elgar. DOI: [10.4337/9781784717728.00023](https://doi.org/10.4337/9781784717728.00023)
- Kempton, L., Rego, M. C., Alves, L. R., Vallance, P., Serra, M. A. & Tewdwr-Jones, M. (2021). *Putting universities in their place: An evidence-based approach to understanding the contribution of higher education to local and regional development*. Routledge. DOI: [10.4324/9781003198154](https://doi.org/10.4324/9781003198154)
- Kempton, L. (2019). Wishful thinking? Towards a more realistic role for universities in regional innovation policy. *European Planning Studies*, 27(11), 2248–2265. DOI: [10.1080/09654313.2019.1628183](https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1628183)
- Kende, A. & Krekó, P. (2020). Xenophobia, prejudice, and right-wing populism in East Central Europe. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 34, 29–33. DOI: [10.1016/j.cobeha.2019.11.011](https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2019.11.011)
- Király, G. & Kováts, G. (2022). A tudomány tömegesedésének hatásai a felsőoktatás működésére. *Educatio*, 31(2), 169–185. DOI: [10.1556/2063.31.2022.2.1](https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.2.1)
- Király, G. & Géring, Z. (2021). Having nothing but questions? The social discourse on higher education institutions’ legitimization crisis. *Journal of Futures Studies*, 25(4), 57–70.
- Kováts, G., Derényi, A., Keczer, G. & Rónay, Z. (2024). The role of boards in Hungarian public interest foundation universities. *Studies in Higher Education*, 49(2), 368–381. DOI: [10.1080/03075079.2023.2234941](https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2234941)
- Köküti, T., Balázs, L. & Rajcsányi-Molnár, M. (2022). A felsőoktatási felelősségvállalás egy sajátos módja: Képzési Életpálya-menedzsment Program a Dunaújvárosi Egyetemen. *Civil Szemle*, 19(4), 113–126.
- Lange, S. & Schimank, U. (2004). A Political Sociology for Complex Societies: Niklas Luhmann. In Nash, K. & Scott, A. (szerk.), *The Blackwell Companion to Political Sociology*. John Wiley & Sons. 60–70. DOI: [10.1002/9780470696071.ch6](https://doi.org/10.1002/9780470696071.ch6)
- Levin, M. (2012). Academic Integrity in Action Research. *Action Research*, 10(2), 133–149. DOI: [10.1177/1476750312445034](https://doi.org/10.1177/1476750312445034)
- Málóvics Gy. (2024a). Hazai egyetemi közösségi szerepvállalási gyakorlatok a társadalmi igazságosság lencséjén keresztül. *Civil Szemle*, 21 (4), 71–87. DOI: [10.62560/csz.2024.04.4](https://doi.org/10.62560/csz.2024.04.4)
- Málóvics, Gy. (2024b). Az egyetemi közösségi szerepvállalási jelleggel bíró kezdeményezések hatásai hazai kontextusban: Egy, az egyetemi közösségi szerepvállalásban akadémiai szemlélettel részt vevő szereplők körében végzett empirikus kutatás tapasztalatai. *socio.hu. Társadalomtudományi Szemle*, 14(4), 47–74. DOI: [10.18030/socio.hu.2024.4.47](https://doi.org/10.18030/socio.hu.2024.4.47)
- Málóvics, Gy. & Wahyuni, A. S. (2024). Az egyetemi közösségi szerepvállalás támogató tényezői egy hazai empirikus kutatás tapasztalatai alapján. *Educatio*, 33(3), 361–369. DOI: [10.1556/2063.33.2024.3.7](https://doi.org/10.1556/2063.33.2024.3.7)
- Málóvics, Gy., Bajmócy, Z., Gébert, J., Juhász, J., Méreiné Berki, B. & Mihók, B. (2022a). A közösségi szerepvállalás mint az egyetemek újrafelfedezett, de elhanyagolt feladata. *Magyar Tudomány*, 183, 631–643. DOI: [10.1556/2065.183.2022.5.9](https://doi.org/10.1556/2065.183.2022.5.9)
- Málóvics, Gy., Bajmócy, Z. & Juhász, J. (2022b). The potential role of university community engagement (UCE) in social justice and sustainability transformation – The case of the University of Szeged (Hungary). *DETUROPE – The Central European Journal of Tourism and Regional Development*, 14(3), 103–128. DOI: [10.32725/det.2022.024](https://doi.org/10.32725/det.2022.024)
- Nagy, G. & Rajcsányi-Molnár, M. (2022). Egy felsőoktatási intézmény harmadik missziós szerepvállalása. *Civil Szemle*, 19(4), 163–171.
- Reisinger, A. & Dános, Zs. (2021a). Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi megközelítésben – négy magyar egyetem fókuszában. *Tér és Társadalom*, 35(3), 87–107. DOI: [10.17649/TET.35.3.3342](https://doi.org/10.17649/TET.35.3.3342)

- Reisinger, A. & Dános, Zs. (2021b). Examining the Visibility of Social Responsibility on the Websites of Hungarian State Universities. *Deturope*, 13(3), 58–72. DOI: [10.32725/det.2021.019](https://doi.org/10.32725/det.2021.019)
- Reisinger, A. & Dános, Zs. (2022). Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás kommunikációja: A Széchenyi István Egyetemről megjelenő hírek vizsgálata a helyi online sajtóban. *Socio.Hu Társadalomtudományi Szemle*, 12(4), 191–212. DOI: [10.18030/socio.hu.2022.4.191](https://doi.org/10.18030/socio.hu.2022.4.191)
- Sipos, A., & Bagyura, M. (2024). Fighting for space within the cis- and heteronormative public sphere: An analysis of Budapest Pride. *Social Inclusion*, 12, Article 7808. DOI: [10.17645/si.7808](https://doi.org/10.17645/si.7808)
- Sitku, K. (2023). Egyetem és társadalom interakciói: egyetemi társadalmi felelősségvállalás, „harmadik misszió” és közösségi szerepvállalás. *Civil Szemle*, 20(6), 29–41.
- Udvarhelyi, É. T. (2014). “If We Don’t Push Homeless People out, We Will End up Being Pushed out by Them”: The Criminalization of Homelessness as State Strategy in Hungary. *Antipode*, 46(3), 816–834. DOI: [10.1111/anti.12068](https://doi.org/10.1111/anti.12068)
- Vallance, P.(2016). The historical roots and development of the civic university. In Goddard, J., Hazelkorn, E., Kempton, L. & Vallance, P. (szerk.), *The Civic University. The Policy and Leadership Challenges*. Edward Elgar. 16–33. DOI: [10.4337/9781784717728.00009](https://doi.org/10.4337/9781784717728.00009)
- Weerts, D. J. & Sandmann, L. R. (2010). Community Engagement and Boundary-Spanning Roles at Research Universities. *The Journal of Higher Education*, 81(6), 632–657. DOI: [10.1080/00221546.2010.11779075](https://doi.org/10.1080/00221546.2010.11779075)

## Melléklet

A megkérdezettek főbb releváns jellemzői (Forrás: saját szerkesztés)

Elsődleges kapcsolódás egyetemi közösségi szerepvállaláshoz	EKSZ külső célcsoport	Elsődleges intézményi szakmai háttér	Intézmény földrajzi elhelyezkedése
Komplex esélyteremtés program működtetése	Roma emberek	Pedagógia (nem az akadémiai szférában dolgozik, otthagyta az egyetemet a kezdeményezés kedvéért/érdekében)	Pest megye (nem Budapest)
Esélyteremtés	Roma emberek	Szociális munka (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Pedagógusképzésben részvételi folyamatok elindítása, támogatása	Hátrányos helyzetű közösségek, emberek, civil szervezetek	Design, pedagógia (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Esélyteremtés (roma szak-kollégium, filmkészítés)	Roma emberek	Antropológia (egyetemi oktató/kutató)	Megyei jogú város
Próbálkozások részvételi kutatással	Nők, gazdálkodók	Regionális tudomány (kutató-intézet – kutató)	Megyei jogú város
Próbálkozás részvételi kutatással	Nők, gazdálkodók	Regionális tudomány (kutató-intézet – kutató)	Megyei jogú város
Együttműködő kutatás és fejlesztés	Fogyatékkal élők	Design (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Akadémiai szférából politikai szférába érkezőként részvételi fejlesztési folyamat működtetése	Roma és szegény családok (óvodai integráció)	Szociológia (egyetemi oktató/kutató, később politikai szerepvállalással)	Budapest
Tanoda működtetése	Roma emberek	Pedagógia (egyetemi oktató/kutató)	Megyei jogú város
Részvételi demokrácia, demokráciára nevelés	Hazai emberek, közösségek	Oktatási szakértő (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Budapest
Részvételi filmkészítés	Roma emberek (gyermekek)	Média/film (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Szociális munkán keresztül kapcsolódás közösségekhez	Hátrányos helyzetű közösségek	Szociális munka (egyetemi oktató/kutató)	Megyei jogú város
Szociodráma	Hátrányos helyzetű közösségek, ezekkel foglalkozó állami intézmények	Szociodráma (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Budapest
Egyetem kinyitása külső partnerek számára	Hátrányos helyzetű közösségek, emberek, civil szervezetek	Pedagógia (egyetemi oktató/kutató, EKSZ-ban érintett szervezeti egység vezetője)	Megyei jogú város
Esélyteremtés	Szegregáltan élő mély-szegény roma közösség, fogyatékkal élők lakóotthona	Építészet (egyetemi oktató/kutató)	Budapest

<b>Elsődleges kapcsolódás egyetemi közösségi szerepvállaláshoz</b>	<b>EKSZ külső célcsoport</b>	<b>Elsődleges intézményi szakmai háttér</b>	<b>Intézmény földrajzi elhelyezkedése</b>
Együtműködő jelleget is öltő kutatási-megismerési-fejlesztési folyamatokban való részvétel	Roma emberek	Antropológia (egyetemi oktató/kutató)	Megyei jogú város
Együtműködő oktatási, fejlesztési, szakpolitika-befolyásolási folyamatok	Fogyatékkal élők	Fogyatékos-ság-tudomány (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Részvétel együtműködő kurzusban	Idős emberek, kisebbségek	Antropológia (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Együtműködő tervezés	Civil szervezetek, helyi önkormányzatok	Építészet (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Science shop (kapcsolódás oktatáson és kutatáson keresztül)	Civil szervezetek, társadalmi vállalkozások	Közgazdaságtan (EKSZ-ban érintett szervezeti egység vezetője)	Budapest
Science shop (kapcsolódás oktatáson és kutatáson keresztül)	Civil szervezetek, társadalmi vállalkozások	Közgazdaságtan (egyetemi oktató/kutató, EKSZ-ban érintett szervezeti egység vezetője)	Budapest
Akadémiai szférában és politikai szférában is jelen lévő szereplőként hídképzés	Alacsony jövedelemű háztartások (lakhatás, hitelezés)	Közgazdaságtan (kutatóintézet – kutató, politikai tanácsadó)	Budapest
Részvételi akciókutatás	Hang nélküli csoportok, közösségek	Részvételi akciókutatás (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Budapest
Szociális design (együtműködés oktatáson, kutatáson keresztül)	Hang nélküli csoportok, közösségek (kiemelten roma emberek)	Design (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Szociális design (együtműködés oktatáson, kutatáson keresztül)	Hang nélküli csoportok, közösségek (kiemelten roma emberek)	Design (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Szociális design (együtműködés oktatáson, kutatáson keresztül)	Hang nélküli csoportok, közösségek (kiemelten roma emberek)	Design (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Részvételi filmkészítés	Roma gyermekek	Média/film (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Részvételi vidékfejlesztés	Vidéki közösségek	Közgazdaságtan (kutatóintézet – kutató)	Budapest
Részvételi színház	Hátrányos helyzetű vidéki kistelepülésen élő roma fiatalok	Média/film (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Szakpolitikai befolyásolási célú kutatás és együtműködések	Szakpolitikák befolyásolás a társadalmi igazságosság érdekében	Regionális tudomány (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Budapest
Részvételi kutatás és oktatás	Fogyatékkal élők	Fogyatékos-ság-tudomány (egyetemi oktató/kutató)	Budapest

Elsődleges kapcsolódás egyetemi közösségi szerepvállaláshoz	EKSZ külső célcsoport	Elsődleges intézményi szakmai háttér	Intézmény földrajzi elhelyezkedése
Részvételi kutatás és oktatás	Fogyatékkal élők	Fogyatékos-ság-tudomány (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Részvételi fejlesztés oktatás (kurzus) keretei közt	Fogyatékkal élők	Design (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Részvételi fejlesztés oktatás (kurzus) keretei közt	Fogyatékkal élők	Design (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Ökoközösségek megerősítésének támogatása	Ökotudatos közösségek	Humánökológiai (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Szakpolitikai befolyásolási célú kutatás és együttműködések	Szakpolitikák (első-sorban lakhatási politika) befolyásolása a társadalmi igazságosság érdekében	Városfejlesztés (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Budapest
Részvételi kutatás, fejlesztés	Helyi közösségek, civil szervezetek, szakpolitikai döntéshozók, társadalmi vállalkozások	Ökológiai közgazdaságtan (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Budapest
Szolidáris építészeti és design	Hajléktalan emberek, lakhatási szegénységben élők	Építészeti (egyetemi oktató/kutató)	Megyei jogú város
Civil aktivizmus	Hang nélküli csoportok, közösségek (kiemelten roma emberek)	Pszichológia (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Közösségi tervezés	Kistelepülések	Közösségszervezés, építészeti (nem az akadémiai szférában dolgozik)	Megyei jogú város
Szociális munka	Periferizált csoportok, közösségek (kiemelten hajléktalan emberek, lakhatási szegénységben élők)	Szociális munka (egyetemi oktató/kutató)	Budapest
Építészeti	Együttműködő intézmények, önkormányzatok	Építészeti (egyetemi oktató/kutató)	Budapest

### Absztrakt

Napjainkban az egyetemeken egyre inkább találkozunk azon társadalmi és politikai elvárással, hogy bizonyítsák társadalmi hasznosságukat. Ennek egyik lehetséges eszköze az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ). Mindemellett az EKSZ a legtöbb esetben az akadémiai szférában, ha megvalósul egyáltalán, sporadikus jellegű, egy-egy személyhez, kisebb szervezeti egységhez kapcsolódik, és jellemzően önkéntes (pénzügyileg/teljesítményértékelésben nem ellentételezett) alapon működik – azaz a fokozódó elvárások ellenére elterjedtsége kifejezetten alacsony fokú. Tanulmányomban e jelenségből kiindulva kvalitatív empirikus kutatásom alapján azt vizsgálom, hogy hazánkban mely tényezők azok, amelyek hozzájárulnak e látszólag ellentmondásos helyzethez. Eredményeim alapján kijelenthető, hogy az EKSZ alacsony fokú elterjedtsége nem meglepő: az EKSZ és napjaink versenyalapú, az akadémiai szféra vonatkozásában gyakran a nemzetközi akadémiai kapitalizmus jelzőjével illetett világa közt ontológiai szintű ellentét feszül.

**Kulcsszavak:** egyetemi közösségi szerepvállalás; akadályozó tényezők, nemzetközi akadémiai kapitalizmus, ontológiai összeférhetlenség